

Elämälle kiitos

Arkkipiispa Leon kirjoittama kahdeksas ja uusiin teos, *Mustelmat II*, ilmestyi joulun edellä - sen jälkeen kirjoittajasta on tullut Helsingin ja koko Suomen arkkipiispa.

Esitteleekö teos tietämien peräkylien sivistymättömien, alkukantaisten, henkisesti sokeiden korvenraivaajien elämäntapaa, jota kanteleensoitto lumoo? Vai valtakulttuurin sekaan ripoteltujen karjalaisten, neuvokkaiden naisten ja pokasahoineen puun juurelle kumartuneiden raavaiden miesten elämäntahdon realismia? Teos kyntääkin meille koko sukupolven elämänsaran auki, sen arjen ja pyhyiden - koko tinkimättömän totuuden: 'meissä' ei liene samaa nöyryyttä eikä vaatimattomuutta!

"Lämmin on emosen sauna, ilman löilyn lyömättäki "

Teos kuvaa rankoista sota-ajoista selviytymisen ihmettä - kaunistelematta - ei kiroten, vaan kiittäen. Elämää sävyttävät monet pelot karjalaisen identiteetin murskajaisine. Vastauksena hiljainen, mutta raju työnteko ja sitkeys, jatkuva itsensä ylittäminenhan edellyttää positiivista sisua. Sakari Pälän ajatuksin: "Tiukassa paikassa sisu sanoo: mahdottomalta näyttää, mutta koetetaan kuitenkin. Ja sitten koetetaan". Elämästä selviää elämällä: vaikeudet ovat osa selviytymistä - karjalaisten "extreme-kokemuksia". Kuormittava taakka on toissijaista, se kätketään kerronnan alle - kiitollisina, selvittiin jostain vielä pahemmasta. Hauras itseriittoisuus riisutaan, haavoittuvaisuus, selviytymisen voima vahvistavat elämänuskoa, sen yhteisöllistä läsnäoloa, ehdotonta luottamusta elämänantajaan "*Muistan isän ja äidin ahkeraa uurastusta / luottamusta huomiseen / ja johdatukseen*" (Kaipaان kotiin, s. 24).

Vaikkei puhelinta eikä sähköäkään salmilaisen Makkosen perheen uudella kotiseudulla Savossa ole, ihan pärevalossa ei eletä, öljylamppu suo tarvittavat luxit. Puuhella kiehauttaa sikurilla terästetyt kahvit kaipaukseen: "*Kaipaان kotiin / kaipaان kahvia tinatusta kuparipannusta*" (Kaipaان kotiin, s. 24). Perhesidoksissa kertautuu kiitollisuus tuvan hellahiilloksen ja muurin lämmössä, kädentaidot moninaisine käsitöine tuplaavat intoa kohti parempia päiviä, jotta Kantelettaren sanoin "tuvat uuet tehtänehe, paremmat osattanehe". Monet askareet odottavat uudisraivaajia jonossa kuin Atlantin alipaineet meteorologin ei-toivotussa sääennusteessa...

Karjalan menneisyyden ihannoiti varhaisten runonkerääjien jalanjälkiä seuraten rajan sulkemiseen saakka oli nostanut Karjalan sivistyneistön näköpiiriin. Se nähtiin "turmeltumattoman kansan laulumaana, alkuperäisen suomalaisen kulttuurin kehtona ja muinaisuuden idyllisenä museona", tiivistä asian karjalaisjuurinen Hannes Sihvo.

Kansaa luonnehdittiin iloiseksi ja vieraanvaraiseksi. Seneca, stoalaisista viisauden rakastajista merkittävin, opporikas, askeettisesti elänyt keisari Neron opettaja on muinoin kiteyttänyt: "Ihminen, jonka lujuus on jo koeteltu, pysyy lujana sekä onnessa että onnettomuudessa, sillä hän on jo onnellisena tullut tietämään, että hän kykenee vastustamaan onnettomuutta".

Arkkipiispa Leo ei istuskele elämän odotushuoneessa, päinvastoin: "*Keskellä elämää / elämän ytimessä / ei sivussa / eikä taustalla / tahdoin olla.*" (Keskellä elämää, s. 12). Muistelmat huokuvat kiitollisuutta sisarta ja veljeä, samoin vanhempia kohtaan - ensimmäisen runon edellä on kaunis omistusviesti Helena-sisarelle. Teoksen nimeen kätkeytyy hiukkasen ilkkurisuutta, kaksikielinen teos on kirjoitettu sekä suomeksi että karjalaksi. Karjalan kielellä muistelmalla on '*mustelma*' - monet koetut muistot sisältävät samanaikaisesti vähintään yhtä monta mustelmaa jokaisen karjalaispojan samoin kuin kaikkien evakkotien kulkeneiden kokemuksissa!

Teos koostuu yhdeksästä jaksosta, alku- ja loppujaksoissa nelisenkymmentä proosarunoa, joiden otsikoilla runot alkavat. Keskiössä valokuvakooste, puolet mukavasti kerrontaa tukevia, patinoituneita värikuvia, toinen puoli mustavalkoisia. Sanan tehosäilänä metaforat ja muut vertaukset, rytmikka ja soinnutukset: *"Vain suuri mies / voi elää noin pienessä mökissä"* (Muistan vanhan miehen, s. 216), *"He ovat kodissa siellä / minä matkalla vielä"* (Isä ja äiti, s. 28), analogia *"Leskenlehti elää vieläkin / omassa todellisuudessa"* (Leskenlehti, s. 150). Sivunpituisten, välimerkittömien runojen seassa muutaman rivin runot esteettisenä sidoksena mahdollistavat hypätä joko äkisti pyrähtäen tai hitaammin eteenpäin, sillä pisteettömät virkkeet kaarnaveneinä virraten pitävät tekstin liikkeessä, aaltoilussa, pyörteissä.

Karjalaisuuden syvä ydin on hiematon timantti! Auringon kierto kohti Suomen 101 vuotta alkoi jo, voisiko siinä jo itää jonkinlainen aatteellinen kiasma, koetun ja tässäkin teoksessa ansiokkaasti kerrotun hienovaraisen, karun totuuden ja siinä keskenään risteilevien laajempien havaintojen konsensus? Karjalaissukupolven kiitos elämälle totisesti on yhtä aikaa sekä tuskaisen jääkylmä että tulikuuma, samanaikaisesti kaukana ja liki – kuin poski poskea vasten - se kirvelee puettuna fonteiksi, samalla se on tavoiteltavaa kuin kapalovauvan hellä iho, se on 'heissä', siellä kaukaisuudessa, "muamoissamme, tuatoissamme", esivanhemmissamme, mutta samalla se on 'meissä', omassa sisuksissamme, sydämiemme näkymättömissä syvyyksissä! Se on onnistunut kooste välittämisestä ja ihmisenä olemisesta, sen lyhyt ja pitkä oppimäärä - yhtäaikaisesti. Molemmat samalla kertaa. Se on koko olevainen.

Teksti: Sirkka Vepsä - Tekstin väliotsikko Kantelettaresta

Arkkipiispa Leo, Mustelmat II, 264s, Keuruu 2017.